

IOAN CAPROȘU, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. VI, Iași, 2004, 1000 p.

Colecția de documente privitoare la istoria Iașilor s-a îmbogățit recent cu un nou volum, al șaselea, ce cuprinde

documente acoperind o perioadă de cincisprezece ani din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea (1756-1770).

Editorul actelor, reputatul medievist Ioan Caproșu, nu se dezmințe nici de această dată, oferindu-ne un volum realizat după toate regulile științifice. În deschidere, lcrarea conține obișnuita *Introducere*, urmată de o necesară bibliografie, grosul volumului fiind format însă din cele nu mai puțin de 874 de documente, cărora li se adaugă alte șapte documente aflate în *Addenda*. Precum celelalte acte din secolul al XVIII-lea, majoritatea documentelor editate aici s-au păstrat în original sau copii, însă întâlnim și rezumate scrise, în mare parte, în limba română, volumul cuprinzând și câteva documente redactate în limba greacă. Demn de remarcat este faptul că a crescut numărul actelor cuprinse în volum păstrate în arhivele mănăstirilor de la Muntele Athos, la care au fost închinată câteva lăcașuri de cult din Iași, acte culese cu mare trudă de un grup de cercetători români stabiliți la Atena (amintim aici pe Florin Marinescu, de la Centrul de Cercetări Neogrecești). Nota comună a colecției o reprezintă faptul că scoate la lumina tiparului un număr semnificativ de documente inedite, majoritatea reglementând stăpânirea a diverse locuri aflate în vatra, hotarul (moșia) orașului Iași, sau în ceea ce a rămas din ocolul domnesc al Iașilor: zapise de vânzare-cumpărare, acte de danie, întăriri domnești, judecăți pentru locuri, hotarnice etc.

Printre altele, aflăm informații prețioase despre felul în care se desfășura negoțul în orașul de pe malul Bahluiului. Anual în Iași se țineau câteva iarmaroace, unde se strângeau negustori din Moldova, dar și din țările învecinate, prezența lor la târg fiind o sursă de venituri pentru domnie, dar și pentru multe mănăstiri care aveau aici danii. Astfel, la 9 aprilie 1756, Constantiu Mînaul Cehan Racoviță întărea mănăstirii Galata dreptul de a lua venitul mortasipiei, taxa pentru vânzarea vitelor de la iarmaroacele ce urmau a se ține la Târgușor, cu excepția celui de la 29 iunie, de Sfinții Petru și Pavel, când venitul mergea la mănăstirea Cetățuia (doc. nr. 14). Din alt document, de la Ioan Calimah, aflăm în mod detaliat și cum se lua această taxă: 70 de parale de „vita mare” și 20 de parale de cal, de încasare ocupându-se mortasipii și zapcii (doc. nr. 196). În timpul lui Grigore Calimah s-a hotărât ca iarmarocul ce se ținea „la șes” să se mute de sfântul Dimitrie la Citic, „de laturea târgului, pe moșia mănăstirii Sfântului Ioan”, jumătate din venit fiind dat mănăstirilor Sfântul Ioan și Frumoasa, în timp ce mortasipia revenea în continuare mănăstirii Galata (doc. nr. 407). Iarmarocul „din șes” avea ocolul său, aflându-se lângă apa Niculinei, aproape de mănăstirea Frumoasa și de Podul Spânzuraților (doc. nr. 407 și 468). Domnii țineau ca mănăstirile să se ocupe și de întreținerea iarmarocului, nu numai de încasarea veniturilor. Astfel, același Grigore Calimah poruncește la 31 martie 1763 egumenui ai mănăstirii Galata să „tocmească” și să „schinească” ocolul iarmarocului, să pună pari noi de stejar și nuiele, să întărească cele două porți și să acopere dughenile, astfel încât până la „iarmarocul lui Sfeți

Gheorghie” să fie gata. Ocolul devenise se pare neîncăpător, domnul fiind nemulțumit de faptul că vitele erau vândute în afană (doc. nr. 492).

La aceste iarmaroace veneau negustori din toată Țara Moldovei, din Galați sau Botoșani (doc. nr. 368), sau din afară, din Brașov, București, dar și din nord, din Polonia sau Germania. Unii cumpărau locuri de dugheni în oraș, cum făcea Gheorghii, „negustor strein de la Brașov”, care lua loc pe Podul Vechi, înaintea porții mănăstirii Sfântul Sava, urmând să facă acolo dugheană de piatră, plăind bezmen de 40 de lei pe an. Tocmeala făcută cu cel care dădea locul stabilea și felul în care se dădeau banii pe bezmen („vadelile banilor”): pentru primul an, banii urmau să fie dați înainte, iar după aceea, câte 20 de lei la jumătate de an (doc. nr. 809). Negustori veneau și din Leipzig, cunoscuți „lipscani”, care se bucurau de un privilegiu mai vechi, întărit și de domnii din a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Chiar dacă erau străini, ei beneficiau de protecția domniei, la fel ca supușii acesteia, după cum reiese din preambulul unui act al lui Ioan Calimah care confirma unele reduceri de taxe pentru vama domnească: „datorie domnilor și a tuturor celor ce nu supusă năroade supt povăuire lor datori sint a căuta și a cerceta pentru supușii săi ca să găsească chipuri cu carele să aducă pre toți la ferice și patrie lor la bună stare”. În schimbul reducerilor de taxe, se cerea lipscanilor să dea bani pentru cheltuielile făcute pentru „aceti ticăloși și neputincioși bolnavi” de la spitalul, „adecă bolniță”, de la mănăstirea Sfântul Spiridon (doc. nr. 238). În noiembrie 1764, mai mulți negustori străini din Iași, majoritatea purtând nume grecești, primeau în grijă de la Grigore Alexandru Ghica înnoirea și întreținerea podurilor de pe ulițele Iașilor care „învechindu-să și stricându-să [...] din vreme în vreme au rămas la stare ră”; o dată banii strănși de către acești negustori epitrupi, marelă agă urma să dea podarii și zapcii domnești pentru ca „lucrarea ce trebuincioasă să-și afle rânduală și sfârșitul” (doc. nr. 616). Iată deci că negoțul și negustorii contribuiau nu numai la prosperitatea economică a orașului, dar și la continua sa dezvoltare și înnoire.

Am prezentat aceste câteva exemple din bogăția documentară pe care ne-o oferă acest volum pentru a dovedi cât de valoros în informație istorică și cât de util este pentru specialiști, și nu numai. Precum în precedentele volume ale colecției, și în acest caz, cercetătorii sunt ajutați de câteva instrumente indispensabile de lucru: indicii de nume și de materii, foarte bine întocmiți de către Mihai-Cristian Amăruței, și de lista cuvintelor și expresiilor slavone din documentele în limba română. În încheiere, nu ne rămâne decât să afirmăm încă o dată că ne aflăm în fața uneia dintre cele mai valoroase colecții de documente publicată în ultima vreme, inițiativă pe care o dorim continuată cu același succes și de alți cercetători.

LAURENȚIU RĂDVAN